

Dijkverbetering Steurgat / Bergsche Maas

Advies reikwijdte en detailniveau voor het MER

Vastgesteld

Gedeputeerde Staten

Datum

9 september 2010

Voorwoord

De oostelijke dijk langs het Steurgat tussen Werkendam en Hank voldoet niet aan de veiligheidsnormen en moet worden versterkt. Het waterschap Rivierenland is initiatiefnemer voor de planvoorbereiding van deze dijkverbetering. De planvorming volgt de procedure volgens de Waterwet. De goedkeuring van het ingevolge deze wet op te stellen projectplan is een m.e.r.-plichtig besluit. Om die reden heeft het waterschap op 18 juni 2010 de Startnotitie m.e.r. voor dit project bij de provincie ingediend.

Gedeputeerde Staten hebben de startnotitie van 28 juni 2010 tot en met 9 augustus 2010 ter inzage gelegd. Voor eenieder bestond er gedurende die periode de mogelijkheid om zienswijzen over de startnotitie in te dienen. Daarnaast zijn de Commissie voor de milieu-effectrapportage (Commissie m.e.r.) en de wettelijke adviseurs gevraagd om advies uit te brengen over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport.

Het voorliggende 'Advies reikwijdte en detailniveau voor het MER' vormt het resultaat van deze inspraak- en adviesronde. Het advies is in belangrijke mate gebaseerd op het advies van de Commissie m.e.r. en waar nodig aangevuld met onderwerpen die in de zienswijzen naar voren zijn gebracht. In een bijlage bij dit advies is een samenvatting van de zienswijzen en adviezen opgenomen en is aangegeven op welke wijze hier in het voorliggende advies rekening mee is gehouden.

Samen met de startnotitie vormt dit advies voor het waterschap het kader voor het opstellen van de projectnota/MER.

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Hoofdpunten voor het MER	4
3.	Achtergrond en besluitvorming	5
3.1.	Achtergrond, probleemstelling en doel	5
3.2.	Beleidskader	5
4.	Voorgenomen activiteit en alternatieven	6
4.1.	Algemeen	6
4.2.	Alternatieven	6
4.3.	Meest milieuvriendelijk alternatief	6
4.4.	Referentie	6
5.	Bestaande milieusituatie en milieugevolgen	7
5.1.	Algemeen	7
5.2.	Bodem	7
5.3.	Natuur	7
5.4.	Scheepvaart en recreatievaart	9
5.5.	Landschap en cultuurhistorie	9
5.6.	Overige onderwerpen	9
6.	Overige aspecten	11
Bijlage:	Dijkverbetering Steurgat/Bergsche Maas Nota van zienswijzen en advies Startnotitie m.e.r.	

1. Inleiding

De oostelijke Steurgatdijk tussen Werkendam en Hank voldoet niet aan de wettelijke veiligheidseisen. Voor de dijkversterking stelt het waterschap Rivierenland een projectplan op (voorheen genoemd dijkverbeteringsplan), dat op grond van de Waterwet goedkeuring behoeft van Gedeputeerde Staten. Ter onderbouwing van de besluitvorming wordt de procedure voor milieueffectrapportage (m.e.r.) doorlopen.

De startnotitie m.e.r. van het waterschap Rivierenland vormt de start van de m.e.r.-procedure. Gedeputeerde Staten hebben de startnotitie van 28 juni 2010 tot en met 9 augustus 2010 ter inzage gelegd. Voor eenieder bestond er in die periode de mogelijkheid gedurende die periode zienswijzen over de startnotitie in te dienen. Daarnaast zijn de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.) en de wettelijke adviseurs gevraagd om advies uit te brengen over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport.

Er zijn binnen de gestelde termijn zes schriftelijke zienswijzen ingediend. Daarnaast zijn er adviezen ontvangen van de Commissie m.e.r. en van Rijkswaterstaat. In de Nota van zienswijzen (bijlage 2 bij dit advies) zijn de ingediende zienswijzen en adviezen samengevat en is een beknopte reactie gegeven.

2. Hoofdpunten voor het MER

De volgende punten worden als essentiële informatie beschouwd in het milieueffectrapport (MER). Dat wil zeggen dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval onderstaande informatie moet bevatten:

- een onderbouwing van de alternatieven en de rol die de milieuaspecten daarin spelen;
- een beschrijving van de gevolgen voor beschermde natuur waaronder Natura 2000-gebied 'de Biesbosch'. Indien significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten dient een passende beoordeling deel uit te maken van het MER;
- een beschrijving van de gevolgen van het voornemen voor de landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Geef de maatregelen aan die getroffen kunnen worden om de landschappelijke inpassing te optimaliseren en negatieve gevolgen voor de cultuurhistorie te minimaliseren;
- een goede en publieksvriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

In de volgende hoofdstukken is in meer detail beschreven welke informatie in het MER moet worden opgenomen. Het advies bouwt voort op de startnotitie. Dat wil zeggen dat in dit advies niet wordt ingegaan op de punten die in de startnotitie voldoende aan de orde komen.

3. Achtergrond en besluitvorming

3.1. Achtergrond, probleemstelling en doel

De startnotitie geeft in §2.5 de doelstelling van het plan weer. Primair is dit voldoende veiligheid van de dijk voor ten minste vijftig jaar bewerkstelligen. Secundair is dit het behouden of verbeteren van de ruimtelijke kwaliteit.

In de startnotitie wordt aangegeven dat delen van de dijk niet aan de veiligheidseisen voldoen door een hoogtetekort en/of een stabiliteitsprobleem. De genoemde hoogtetekorten in 2050 zijn inclusief de marges voor de dijkringbenadering en de robuustheidtoeslag. De robuustheidtoeslag is bedoeld om onzekerheden in de ontwikkeling van de waterstanden op te vangen. Ga in het MER in op de onzekerheidsfactoren waarvoor de robuustheidtoeslag is bedoeld. Geef tevens aan hoe de relatie is met en wat de gevolgen zijn van het project Noordwaard voor maatgevende hoogwaterstanden in het Steurgat en welke factoren van invloed zijn op deze maatgevende hoogwaterstanden.

3.2. Beleidskader

In de startnotitie is ingegaan op de belangrijkste wet- en regelgeving en het beleid waarmee rekening gehouden moet worden bij de besluitvorming over de dijkversterking. Neem dit kader over in het MER en geef aan of de in de startnotitie geschetste principeoplossingen of alternatieven passen binnen de randvoorwaarden uit deze wet- en regelgeving en dit beleid. In aanvulling hierop dient ook te worden ingegaan op de Nota Mobiliteit, de Beleidsvisie Recreatie Toervaart Nederland 2008-20131 en het beleid van het Waterschap Rivierenland.

¹ Zie hierover ook het advies van Rijkswaterstaat.

4. Voorgenomen activiteit en alternatieven

4.1. Algemeen

Geef inzicht in de activiteiten die plaatsvinden in de realisatiefase (aanleg en inrichting) en de eindsituatie (gebruik, beheer en onderhoud). Besteed aandacht aan de fasering en doorlooptijd van de uitvoering.

4.2. Alternatieven

In hoofdstuk 4 van de startnotitie is uitgebreid ingegaan op de alternatieven. Wij kunnen ons vinden in de te onderzoeken alternatieven en hebben daarbij nog de volgende drie suggesties:

- In de startnotitie wordt aangegeven dat een overslagcriterium wordt gehanteerd van maximaal 1 liter per seconde per strekkende meter dijk. Het verdient - in navolging van het advies van het Q-team - aanbeveling in te gaan op de mogelijkheden voor een groter overslagdebiet op plaatsen die daarvoor potentie hebben (bijvoorbeeld de koppeltrajecten van de voormalige Kreken) zonder dat dit direct leidt tot alternatieven met hele flauwe binnentaluds (aangeduid met de term Deltadijk in de startnotitie).
- werk - indien de nadere beschouwing volgens § 2.1 van dit advies daar (onverhoopt) aanleiding toe geeft - ook een alternatief uit dat rekening houdt met hogere toetspeilen, die ontstaan als de dijk aan de overzijde van het Steurgat langs de Noordwaard niet of niet met zekerheid afsluitbaar wordt.
- besteedt bij de alternatieven aandacht aan de mogelijkheden voor een buitendijkse variant.²

4.3. Meest milieuvriendelijk alternatief

In §4.4 van de startnotitie staat dat geen zelfstandig meest milieuvriendelijke alternatief (mma)³ wordt ontwikkeld omdat het Waterschap er van uit gaat dat één van de te onderzoeken alternatieven als zodanig beschouwd kan worden. Het advies is om de volgende aspecten daarbij te betrekken:

- een milieuvriendelijke wijze van aanleg en het benutten van milieuvriendelijke (bekledings-)materialen;
- het maximaal beperken van milieueffecten in de realisatiefase en eindsituatie (beheer en onderhoud);
- afwerking en beheer gericht op het vergroten van de natuur- en belevingswaarde, inclusief positieve bijdragen aan Natura 2000, EHS en/of het nationaal park 'de Biesbosch'.

4.4. Referentie

Geef bij de referentiesituatie aan wat de invloed zou kunnen zijn van de diverse scenario's die nu onderzocht worden in het kader van het Deltaprogramma en de reden waarom hier nu nog wel/geen rekening mee wordt gehouden.

² Zie hierover o.a. de zienswijze van de ZLTO.

³ Per 1 juli 2010 (inwerkingtreding Wet modernisering m.e.r.) is het geen wettelijk inhoudsvereiste meer is om een mma op te nemen in het MER. Wel dienen nog steeds alle redelijkerwijs in beschouwing te nemen alternatieven beschreven te worden.

5. Bestaande milieusituatie en milieugevolgen

5.1. Algemeen

Om alternatieven goed te kunnen toetsen aan doelbereik en milieugevolgen is het advies om de toetsingscriteria, waar mogelijk, kwantitatief en meetbaar te maken.

Besteed ook aandacht aan de samenhang tussen de verschillende projecten die in het rivierengebied plaatsvinden (zie ook § 2.1) en aan cumulatieve effecten van deze projecten gezamenlijk.

In de startnotitie wordt al uitgebreid ingegaan op de mogelijke effecten die in het MER onderzocht zullen worden. Een aantal aanbevelingen zijn in § 4.2 tot en met § 4.5 verder uitgewerkt.

5.2. Bodem

Werk het aspect bodem uit conform de in de startnotitie beschreven aanpak. Besteed daarnaast in het MER aandacht aan:

- de logistiek van aan- en afvoer van grond en eventueel hiervoor noodzakelijke depots;
- de mogelijkheden voor optimalisatie van de grondbalans van dit project in combinatie met andere projecten (bijvoorbeeld in het kader van Ruimte voor de Rivier)⁴,
- zettingen zowel ter plaatse van de dijk als in de directe omgeving ervan en de mogelijke gevolgen voor aanwezige bebouwing.

5.3. Natuur

Geef aan wat de onderscheidende (kenmerkende) natuurwaarden zijn in het gebied die in de aanleg- en/of gebruikfase door het voornemen beïnvloed kunnen worden. Beschrijf vervolgens de autonome ontwikkeling van deze natuurwaarden. Ga daarna in op de ingreep-effect relatie tussen de voorgenomen activiteit en de in het plangebied aanwezige natuurwaarden. Geef daarvoor aan voor welke kenmerkende soorten aanzienlijke gevolgen te verwachten zijn en wat de aard van de gevolgen⁵ is. Beschrijf tevens welke kansen voor de natuur gecreëerd kunnen worden met het voornemen.

Gebiedsbescherming

Geef het Natura 2000-gebied 'de Biesbosch' en de EHS-gebieden in het studiegebied duidelijk aan op kaart. Maak bij EHS voor zover relevant onderscheid in de grondslag van de bescherming en het ambitieniveau (ecologische verbindingzone e.d.). Maak op kaart duidelijk waar deze gebieden liggen ten opzichte van de dijkversterking.

Natura 2000-gebied 'de Biesbosch'

- vermeld de instandhoudingdoelstellingen voor de verschillende soorten en habitattypen en geef aan of sprake is van een behoud- of verbeterdoelstelling;

⁴ Het Q-team Ruimte voor de Rivier wijst er ook op dat mogelijk gebruik gemaakt kan worden van grond die vrijkomt bij andere projecten binnen Ruimte voor de Rivier.

⁵ Geef aan of het gaat om vernietiging van leefgebied door bijvoorbeeld ruimtebeslag, verstoring door bijvoorbeeld geluid, of verdroging of vernatting door verandering van de waterhuishouding.

- vermeld voor habitattypen de actuele en verwachte oppervlakte, kwaliteit⁶ en ligging;
- vermeld voor soorten de verspreiding, de functionaliteit van het leefgebied (broedgebied, paaiplaats, slaapplaats etc.), de populatieomvang (vogels) en de ontwikkeling aan de hand van meerjarige trends;
- beschrijf de gevolgen van de aanleg- en exploitatiefase voor habitattypen en soorten, en breng bij onzekerheden/kennisleemtes een worst case scenario in beeld;
- ga na of de dijkversterking, afzonderlijk dan wel in cumulatie met andere activiteiten, significante⁷ negatieve gevolgen kan hebben voor het Natura 2000-gebied. Houd daarbij nadrukkelijk rekening met de aanlegfase. Ook positieve effecten kunnen hierbij worden betrokken⁸;
- geef aan of het voornemen doorwerking krijgt in het (concept-)beheerplan en zo ja welke⁹;
- stel een passende beoordeling op indien significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten.¹⁰ Het is verplicht om een passende beoordeling op te nemen in een plan-MER.¹¹

Ecologische hoofdstructuur (EHS)

Beschrijf voor de EHS-gebieden die mogelijk door de werkzaamheden worden beïnvloed, de daarvoor geldende 'wezenlijke kenmerken en waarden'. Ga ook in op de gevolgen voor het beoogde ecologisch functioneren van (robuuste) ecologische verbindingzones. Onderzoek welke gevolgen het initiatief op deze actuele en potentiële kenmerken en waarden heeft. Voor de EHS geldt volgens de Nota Ruimte een 'nec-tenzij' principe. Geef aan hoe het 'nec-tenzij' principe provinciaal is uitgewerkt in een toetsingskader en hoe dit wordt doorlopen.¹² Beschrijf bij gevolgen voor de EHS welke mitigerende en eventueel compenserende maatregelen genomen kunnen worden.

Nationaal park 'de Biesbosch'

Het studiegebied overlapt deels met de begrenzing van het nationaal park.¹³ Beschrijf de eventuele gevolgen van het voornemen voor het landschap en de ecosystemen, en ga in op de kansen en risico's voor de beoogde kwaliteitsverbetering.

⁶ Zie voor een kenschets, definitie en kwaliteitseisen van habitattypen en de ecologische vereisten van soorten de profielendocumenten van LNV.

⁷ Gebruik hiervoor eventueel de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

⁸ Bijvoorbeeld creëren van waterriet op de voorlanden/vooroevers voor moerasvogels of paaiplaatsen voor vis.

⁹ Zie hierover ook de zienswijze van de ZLTO.

¹⁰ Maak daarbij gebruik van de Leidraad bepaling significantie van het Steunpunt Natura 2000.

¹¹ Dit volgt uit art. 19j, lid 4, Natuurbeschermingswet 1998. Als voor dit voornemen een bestemmingsplan moet worden herzien, dan is die herziening waarschijnlijk plan-m.e.r.-plichtig.

¹² Per provincie is een toetsingskader en compensatieregeling EHS vastgesteld, dat in principe past binnen de nationale Nota Ruimte en de Spelregels EHS (zie o.a. Structuurvisie ruimtelijke ordening en Verordening ruimte, beide in voorbereiding).

¹³ De begrenzing is raadpleegbaar via www.minlnv.nl/natuur/gebiedsbescherming/gebiedendatabase/nationale_parken. Zie ook www.np-debiesbosch.nl/documents/iframe.xml?lang=nl voor meer informatie. Er is geen eigenstandig ruimtelijk beleid en wettelijk beschermingsregime voor nationale parken.

Soortenbescherming¹⁴

Eind november 2009 heeft een ecologisch vooronderzoek plaatsgevonden. Hierin is aangegeven welke potentiële knelpunten kunnen ontstaan door de verstoring als gevolg van de dijkversterking. Ook wordt inzicht geboden in de aanwezigheid van soorten per kilometerhok. Geconcludeerd wordt dat aanvullend veldonderzoek nodig is. De Commissie onderschrijft dit.¹⁵

Geef in het MER aan welke door de Flora- en faunawet beschermde soorten in het plangebied voorkomen en welk beschermingsregime voor de betreffende soort geldt¹⁶. Ga in op de mogelijke gevolgen van het voornemen voor de beschermde soorten en bepaal daarbij of verbodsbepalingen overtreden kunnen worden, zoals het verbod op het verstoren van een vaste rust- of verblijfplaats. Geef indien verbodsbepalingen overtreden kunnen worden aan welke invloed dit heeft op de staat van instandhouding van de betreffende soort. Beschrijf maatregelen die eventuele aantasting kunnen beperken of voorkomen, zoals het uitvoeren van werkzaamheden buiten kwetsbare perioden voor soorten.

5.4. Scheepvaart en recreatievaart

Geef aan of de alternatieven invloed kunnen hebben op de scheepvaart en de recreatievaart.¹⁷ Ga daarbij ook in op eventuele tijdelijke effecten tijdens de aanlegfase.

5.5. Landschap en cultuurhistorie

Werk de aspecten landschap en cultuurhistorie uit conform de in de startnotitie beschreven aanpak. Geef daarbij ook aan in hoeverre de ontwerpprincipes uit de Handreiking Ruimtelijke Kwaliteit zijn toegepast. Richt de aandacht daarbij in het bijzonder op de totstandkoming van een dijk die kenmerkend is voor de overgang van het natuurlandschap van de Biesbosch naar het open polderlandschap ten oosten daarvan.

Neem in het MER een kaart op met daarop weergegeven de aanwezige monumenten en de archeologische verwachtingswaarde. Gebruik bij het in beeld brengen van de cultuurhistorie de kennis van lokale verenigingen, ook wanneer geen archeologisch veldonderzoek wordt uitgevoerd.

5.6. Overige onderwerpen

Recreatief fietspad

Breng in beeld welke alternatieven er zijn voor het op de dijk aan te brengen fietspad en welke gevolgen hieraan zijn verbonden¹⁸.

¹⁴ Op de website www.minlnv.nl/natuurwetgeving is uitgebreide informatie te vinden over de soortenbescherming, waaronder de systematiek van de Flora- en faunawet en de vereisten voor het verkrijgen van ontheffingen voor verboden handelingen.

¹⁵ Door aanvullend veldonderzoek kunnen ook de kennisleemtes ten aanzien van de effectbepaling op het Natura 2000-gebied of EHS-gebied geëlimineerd worden.

¹⁶ Op grond van de Flora- en faunawet en de daarop gebaseerde algemene maatregelen van bestuur en ministeriële regelingen bestaan er vier verschillende beschermingsregimes. Welk regime van toepassing is, is afhankelijk van de groep waartoe de soort behoort. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de volgende categorieën: tabel 1 (algemene soorten), tabel 2 (overige soorten), tabel 3 (Bijlage IV Habitatrichtlijn/ bijlage 1 AMvB-soorten) en vogels.

¹⁷ Zie hierover ook het advies van Rijkswaterstaat.

¹⁸ Zie hiervoor ook de zienswijze van A. de Keizer-Vink.

Inrichtingsvisie Jannezand

Breng in beeld op welke wijze het voorkeursalternatief voor de dijkverbetering afgestemd is op de Inrichtingsvisie Jannezand.

6. Overige aspecten

Voor de onderdelen 'vergelijking van alternatieven' en 'leemten in milieu-informatie' hebben wij geen aanbevelingen naast de wettelijke voorschriften.

Verduidelijk het voornemen door, waar mogelijk, gebruik te maken van kaartmateriaal, foto's en andere visualisaties. Maak gebruik van recent topografisch kaartmateriaal met een duidelijke legenda en goed leesbare topografische namen.

Het is van belang om een goed (zelfstandig) leesbare samenvatting op te stellen met het oog op de communicatie richting derden.

Besteed in de aanzet tot het evaluatieprogramma aandacht aan het herstel en de ontwikkeling van de dijkvegetaties.

Bijlage:

Dijkverbetering Steurgat/Bergsche Maas

Nota van zienswijzen en advies Startnotitie m.e.r.

Dijkverbetering Steurgat/Bergsche Maas

Nota van zienswijzen en advies Startnotitie m.e.r.

Vastgesteld

Gedeputeerde Staten

Datum

9 september 2010

Voorwoord

De oostelijke dijk langs het Steurgat tussen Werkendam en Hank voldoet niet aan de veiligheidsnormen en moet worden versterkt. Het waterschap Rivierenland is initiatiefnemer voor de planvoorbereiding van deze dijkverbetering en heeft op 18 juni 2010 de Startnotitie m.e.r. voor dit project bij de provincie ingediend.

Gedeputeerde Staten hebben de startnotitie van 28 juni 2010 tot en met 9 augustus 2010 ter inzage gelegd. Voor eenieder bestond er in die periode de mogelijkheid zienswijzen over de startnotitie in te dienen. Daarnaast zijn de Commissie voor de milieu-effectrapportage en de wettelijke adviseurs gevraagd om advies uit te brengen over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport.

De voorliggende nota bevat een samenvatting van alle zienswijzen en adviezen en de beantwoording daarvan. Deze reacties zijn betrokken bij het 'Advies reikwijdte en detailniveau' voor het milieueffectrapport dat wij heden hebben vastgesteld.

Inhoud

1.	Inleiding	3
2.	Zienswijzen	4
2.1.	Fam. A. de Keizer - Vink	4
2.2.	MR Advocaten en Adviseurs	4
2.3.	S.L. Lahpor – van der Maarel	5
2.4.	R. van Liempt	6
2.5.	J.S.J.K. Snijder (agrariër, beheerder van de boerderijterp)	6
2.6.	ZLTO	7
3.	Adviezen	10
3.1.	Rijkswaterstaat Noord-Brabant	10
3.2.	Advies Commissie voor de m.e.r.	11

1. Inleiding

In de periode van 28 juni 2010 tot en met 9 augustus 2010 heeft de Startnotitie m.e.r. voor de dijkversterking Steurgat/Bergsche Maas ter inzage gelegen. In die periode zijn zes schriftelijke zienswijzen ingediend. Eén schriftelijk ingediende zienswijze is te laat ontvangen en derhalve in deze nota niet meegenomen. Daarnaast is buiten de termijn voor het indienen van zienswijzen van één indiener een aanvulling op een eerder ingediende zienswijze ontvangen. Deze aanvulling is eveneens niet in deze nota meegenomen.

Verder is advies ontvangen van Rijkswaterstaat Noord-Brabant en de Commissie voor de milieueffectrapportage (Commissie m.e.r.). Eerst genoemd advies betreft het advies van een wettelijk adviseur. Met ingang van 1 juli jongstleden is de wet- en regelgeving met betrekking tot de procedure en het opstellen van de m.e.r. gewijzigd. Hoewel dit sinds deze wetswijziging niet meer verplicht is, hebben wij in dit geval de Commissie m.e.r. gevraagd om advies uit te brengen over de reikwijdte en het detailniveau van het milieueffectrapport (MER).

Van de overige aangeschreven wettelijke adviseurs (VROM-Inspectie Regio Zuid, LNV – Directie Regionale Zaken Vestiging Zuid en de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) hebben wij geen advies ontvangen.

Naam	Briefnr provincie	Bijzonderheden
Fam. A. de Keizer-Vink	1714114	zienswijze
MR Advocaten en Adviseurs BV	1714227	zienswijze namens Kurenpolder BV
S.L. Lahpor-van der Maarel	1714501	zienswijze namens dhr. J. van Avendonk
R. van Liempt	1714673	zienswijze namens 6 chalet eigenaren
Rijkswaterstaat Noord-Brabant	1714683	advies
J.S.K. Snijder	1711773	zienswijze
ZLTO Altena Biesbosch	1712674	zienswijze
Commissie m.e.r.	1717510	onverplicht advies

De volgende hoofdstukken bevatten een samenvatting van en de reactie op de ontvangen zienswijzen en adviezen. De zienswijzen en aanbevelingen worden samengevat weergegeven. Dit betekent niet, dat die onderdelen van de zienswijzen, die niet expliciet worden genoemd, niet bij onze beoordeling zijn betrokken. Wij hebben de zienswijzen in hun geheel beoordeeld.

2. Zienswijzen

2.1. Fam. A. de Keizer - Vink

Samenvatting zienswijze:

1. Het fietspad is op de kaart op pagina 17 verkeerd ingetekend (stopt ten noorden van ons perceel). Maken bezwaar tegen het doortrekken van het fietspad vanwege derving inkomsten en privacy. Voorkeur heeft het om het fietspad verder op de dijk - vanaf het pontje Steurgat - in zuidelijke richting door te trekken.
2. Willen het uitzicht over het Steurgat en omgeving behouden; hiervoor acht men voldoende oplossingen mogelijk.
3. De startnotitie bevat veel fouten en onduidelijkheden hetgeen een passende reactie bemoeilijkt.

Reactie:

1. Ten onrechte is het fietspad op de kaart op pagina 17 van de startnotitie doorgetrokken. Dit stopt inderdaad ten noorden van het perceel. In de projectnota/MER zal door de initiatiefnemer de huidige situatie nauwkeurig(er) in kaart worden gebracht. Het doortrekken van het fietspad langs het perceel van de indiener van de zienswijze kan onderdeel uitmaken van de uitbreiding van het recreatief fietsnetwerk. In het Advies reikwijdte en detailniveau (§ 5.6) is opgenomen dat de initiatiefnemer in de projectnota/MER inzichtelijk moet maken welke afweging hieraan ten grondslag ligt en welke gevolgen de uitbreiding van dit netwerk heeft, o.a. ter plaatse van het perceel van betrokkene.
2. In § 4.1 van de startnotitie is door de initiatiefnemer een voorkeursvolgorde aangegeven voor de wijze van versterking en zijn de te onderzoeken alternatieven beschreven. De locatie van betrokkene is in de startnotitie aangemerkt als locatie waar door de initiatiefnemer naar een maatwerkoplossing gezocht zal worden. De initiatiefnemer zal in de projectnota/MER inzichtelijk maken welke oplossingen op het genoemde adres mogelijk zijn en welke gevolgen deze hebben (waaronder het effect op het uitzicht over het Steurgat en de omgeving). In het projectplan zal op basis van de inhoud van de projectnota/MER uiteindelijk een gemotiveerde keuze worden gemaakt waarbij alle aspecten door de initiatiefnemer worden meegewogen.
3. Dit onderdeel van de zienswijze bevat onvoldoende concrete aanknopingspunten voor een reactie of een advies en is derhalve voor kennisgeving aangenomen.

2.2. MR Advocaten en Adviseurs

(zienswijze namens Kurenpolder B.V.)

Samenvatting zienswijze:

1. In de startnotitie staat niet aangegeven dat de recreatiewoningen veelal in eigendom zijn van de gebruikers en dat de grond c.a. eigendom is van de Kurenpolder B.V.
2. Kurenpolder B.V. geeft aan welke maatwerkoplossingen zij voor staat:
 - a. de voorkeur met betrekking tot de dijk die aan de golfbaan grenst gaat uit naar een dijk met een binnenwaartse versterking in de grond (Deltadijk);
 - b. bij het gedeelte van de dijk dat aan de camping grenst heeft Kurenpolder B.V. de voorkeur voor een damwand. De damwand dient te worden aangebracht op de

- kruin van de dijk aan de kant van de Bergsche Maas (ter voorkoming van overlast voor de camping bij het onderhoud);
- c. de verbreding van de dijk tussen de Aakvlaai en de camping aan de binnenzijde is ongewenst, vanwege de plaatsen van de vaste recreatiewoningen. De oplossing moet worden gezocht aan de buitenzijde van de dijk aan de kant van de Aakvlaai.
3. Onderzocht moet worden of een gedeelte van de plas als jachthaven en waterbuffer kan worden gebruikt. Hiervoor zou in de dijk een doorbraak moeten worden aangebracht richting de plas waarin vervolgens een dijk zou moeten worden aangebracht. Betrokkene heeft dit schetsmatig op kaart aangeduid.
 4. Er dient onderzoek plaats te vinden naar het effect van mogelijke valwinden achter de dijken.

Reactie:

1. De initiatiefnemer is zich inmiddels hiervan bewust en zal in het vervolgtraject van de planvorming- waar dit relevant is - de juiste eigendomsverhouding vermelden. Tevens heeft de initiatiefnemer toegezegd om ook de eigenaren van de recreatiewoningen langs de dijk als belanghebbenden over het vervolgtraject te informeren.
2. Zie het antwoord op zienswijze 2.1 sub 2. Ook de Kurenpolder is aangewezen als een locatie waar de initiatiefnemer naar een maatwerkoplossing zal zoeken. De voorgestelde oplossingen zullen daarbij worden betrokken. Zoals in de startnotitie (§ 4.1) is aangegeven is een buitendijkse verzwaring in beginsel niet wenselijk vanuit rivier- en natuurbelang. Hiervoor geldt het 'nee-tenzij' principe. Zie ook het antwoord op zienswijze 2.1 sub 2.
3. De provincie heeft kennis genomen van dit voorstel en dit afgestemd met de initiatiefnemer en de andere betrokken overheden. Het voorstel is op grond van de volgende overwegingen niet overgenomen in het Advies reikwijdte en detailniveau: :
 - a. het is geen realistisch alternatief vanwege de extra investeringskosten;
 - b. het voorstel is ongunstig uit een oogpunt van waterkeringbeheer;
 - c. de oplossing biedt geen meerwaarde uit een oogpunt van waterberging, terwijl het creëren van een in- en uitvaart van recreatievaartuigen op deze locatie vanwege nautische aspecten ongewenst is.
4. Het is niet bekend dat zogenaamde valwind achter een dijk een probleem zou opleveren, noch geeft de huidige situatie ter plaatse of de beoogde dijkversterking aanleiding te veronderstellen dat valwind een probleem vormt of zal gaan vormen. Het voorstel is derhalve niet overgenomen in het Advies reikwijdte en detailniveau.

2.3. S.L. Lahpor – van der Maarel

(zienswijze namens dhr. J. van Avendonk; eigenaar vakantiewoning in de Kurenpolder)

Samenvatting zienswijze:

1. De in de startnotitie opgenomen maatregelen en alternatieven zal de woning van de heer van Avendonk beïnvloeden. Bij de uitwerking van de maatwerkoplossingen moet daarom niet alleen worden gekeken naar de ruimtelijke kwaliteit maar ook naar de woonkwaliteit van de aangrenzende bebouwing. Toetsbaar dient te worden gemaakt hoe de woonkwaliteit wordt beïnvloed door de gekozen maatregel en er dienen maatregelen te worden getroffen voor een teruggang in de woonkwaliteit.
2. Er dient rekening te worden gehouden met planschade en gevolgschade.

3. Opstaleigenaren dienen in een vroeg stadium te worden betrokken bij de eventuele aankoop van gronden.

Reactie:

1. In de projectnota/MER wordt bij het beschrijven van de gevolgen van de verschillende oplossingen en alternatieven niet alleen rekening gehouden met de ruimtelijke kwaliteit, maar ook met de andere in de startnotitie beschreven aspecten, waaronder de woonkwaliteit. In het projectplan zal op basis van de inhoud van de projectnota/MER uiteindelijk een gemotiveerde keuze worden gemaakt waarbij alle aspecten door de initiatiefnemer worden meegewogen en inzichtelijk worden gemaakt.
2. Planschade en gevolgschade ontstaat als gevolg van het genomen projectplan. In de projectnota/MER worden de gevolgen voor het milieu inzichtelijk gemaakt, waaronder het aspect wonen en werken. Indien ten gevolge van de besluitvorming planschade of gevolgschade optreedt kunnen belangenhebbenden een beroep doen op de bestaande nadeelcompensatieregelingen.
3. Na vaststelling van het projectplan, waarin de uiteindelijke keuze voor de dijkversterking is vastgelegd, zal begonnen worden met de minnelijke verwerving van de benodigde gronden. Voor zover verwerving van opstallen noodzakelijk blijkt, zal de initiatiefnemer de eigenaren hiervan in een zo vroeg mogelijk stadium benaderen.

2.4. R. van Liempt

(zienswijze namens 6 eigenaren chalets Kurenpolder)

Samenvatting zienswijze:

De 6 eigenaren willen met hun chalets op dezelfde plek blijven staan. Dit moet volgens hen mogelijk zijn met:

- een buitenwaartse kruinverlegging;
- constructie in de kruin, damwandprofiel/verticaal betonscherm;
- een bredere binnenberm, waar de chalets op worden geplaatst.

Reactie:

Wij hebben kennis genomen van de wens van betrokkenen om de chalets op dezelfde plek te handhaven en van de voorstellen voor de oplossingsrichting op deze locatie. De initiatiefnemer heeft de betreffende locatie aangeduid als maatwerklocatie met als uitgangspunt het handhaven van bestaande binnendijkse bebouwing. Zoals in de startnotitie (§ 4.1) is aangegeven is een buitendijkse verzwaaring in beginsel niet wenselijk vanuit rivier- en natuurbelang. Hiervoor geldt het 'nee-tenzij' principe. Zie ook het antwoord op zienswijze 2.1 sub 2.

2.5. J.S.J.K. Snijder (agrariër, beheerder van de boerderijterp)

Samenvatting zienswijze:

1. De heer Snijder geeft aan niet te zijn gehoord.
2. De voorkeursvarianten 1 en 3 leggen beslag op zijn percelen op Jannezand. De heer Snejder is reeds verplaatst als gevolg van het project Noordwaard (naar polder Jannezand) en verzoekt om zijn grondpositie binnen polder Jannezand niet aan te tasten en de waterhuishouding en ontsluiting van de betreffende percelen te handhaven.
3. De heer Snijder geeft aan zich aan te sluiten bij de zienswijzen van ZLTO.

Reactie:

1. De initiatiefnemer onderschrijft dat er nog geen persoonlijk contact is geweest met betrokkene. Daar staat tegenover dat belanghebbenden voorafgaand aan het publiceren van de startnotitie in 2009 en 2010 via openbare bekendmakingen in de gelegenheid zijn gesteld om kennis te nemen van het voornemen van initiatiefnemer en uitgenodigd zijn tot het bijwonen van informatieavonden. De initiatiefnemer heeft toegezegd om op korte termijn met betrokkene in overleg te treden.
2. Sommige voorkeursalternatieven leggen meer beslag op gronden dan anderen. In de projectnota/MER zal de initiatiefnemer inzichtelijk maken welk ruimtebeslag de verschillende alternatieven hebben, alsmede de gevolgen voor de waterhuishouding en ontsluiting. In het projectplan zal op basis van de inhoud van de projectnota/MER uiteindelijk een gemotiveerde keuze worden gemaakt waarbij alle aspecten door de initiatiefnemer worden meegewogen (waaronder het ruimte beslag, de gevolgen voor de waterhuishouding en de ontsluiting).
3. Voor de reactie op deze zienswijze wordt verwezen naar de reactie op de zienswijze van ZLTO (2.6).

2.6. ZLTO

Samenvatting zienswijze:

1. De startnotitie houdt onvoldoende rekening met de exploitatiemogelijkheden van de agrarische bedrijven.
2. Gevraagd wordt om voorzover nodig en gewenst binnen de kaders onderscheid te kunnen maken tussen de vakken van de trajecten vanwege Ruimte voor de rivier en anderzijds de tussenvakken. De RVR-voorwaarde over ruimtelijke kwaliteit in de tussenvakken kan hierbij genuanceerd worden toegepast.
3. Gelet op het toename van het areaal en de kwaliteit van de natuur (ten koste van het landbouwareaal) wordt aandacht gevraagd voor het verplaatsen van landbouwbedrijven uit de Noorderwaard naar de polder Janneezand.
4. Oplossingsrichting 2 (binnenwaartse versterking in grond gecombineerd met een bijzondere constructie) dan wel oplossing nr. 3 (buitenwaartse oplossing) kunnen ook overwogen worden ter behoud van het areaal landbouwgrond in de directe omgeving.
5. Het is niet correct dat de buitenwaartse oplossing niet wenselijk is i.v.m. Natura 2000 (de Biesbosch). Binnen het beheerplan van de Biesbosch is nl. door de activiteiten sprake van een versterking van de kwaliteit van de verschillende habitattypen.
6. Inzicht in het ruimtebeslag moet niet als gevolg van de keuze binnenwaartse versterking gezien worden, maar ook als belangrijk toetsingscriterium.
7. De beschreven alternatieven in paragraaf 4.3.2. 'overige alternatieven' zijn te beperkt. Oplossingsrichting 2 (binnenwaarts met bijzondere constructie) en 3 (buitenwaartse oplossing) dienen ook te worden vermeld. Eventueel dienen deze oplossingsrichtingen in deelvakken onderzocht te worden.
8. De uitzonderingen zoals genoemd in par. 4.3.3. (alternatief 1, binnenwaarts) en par. 4.3.4 (alternatief 2, binnenwaarts met kruinverplaatsing) moeten worden omgedraaid en wel zodanig dat de oplossingsrichtingen 2 en 3 als gelijkwaardige alternatieven overal worden onderzocht, behalve waar het niet kan.

9. De voorkeur gaat niet uit van het alternatief deltadijk vanwege het grote ruimtebeslag binnenwaarts en de mogelijke wateroverlast binnendijks.
10. Ten aanzien van par. 5.1 (effecten):
 - a. dienen voor het onderdeel landbouw ook de effecten in de nabije omgeving van het gebied te worden beoordeeld.
 - b. dient er een beoordeling te worden gegeven in de verandering in de bedrijfscultuur en de economische basis van de bedrijven in het gebied: verandering in opbrengsten- en kostenstructuur.
11. In par. 5.4 zijn in de effectenbeoordeling de positieve effecten door de projecten Noordwaard en Natura 2000 Biesbosch beheerplan niet opgenomen.
12. Ook voor par. 6 wordt nogmaals de suggestie gedaan om niet zonder meer voor de tussenvakken uit te gaan van dezelfde beleidskaders als voor de RVR-vakken.

Reactie:

1. Het beoogde doel van de startnotitie is belanghebbenden en omwonenden te informeren over de geplande dijkversterking, daarbij in hoofdlijnen de meest realistische oplossingen aan te geven en aan te geven welke milieugevolgen in de projectnota/MER worden onderzocht. Een van de gevolgen die inzichtelijk worden gemaakt is of dijkversterking bij de uitvoering van de maatregelen en specifieke werkzaamheden gevolgen heeft voor het aspect Wonen en werken. Dit heeft eveneens betrekking op exploitatiemogelijkheden van (agrarische) bedrijven.
2. De ruimtelijke kwaliteit betreft in wezen (het aanzicht van) de gehele dijk of van gelijkvormige deeltrajecten van deze dijk en in zoverre is een onderscheid tussen de PKB-vakken en de zogenaamde tussenvakken bij de onderhavige dijk veelal niet te maken.
3. Zie de reactie op deze zienswijze onder 1.
4. In § 4.1 van de startnotitie is door de initiatiefnemer een voorkeursvolgorde aangegeven voor de wijze van versterking en zijn de te onderzoeken alternatieven beschreven. Door de initiatiefnemer is gemotiveerd aangegeven op welke wijze deze prioritering wordt toegepast op de verschillende dijktrajecten. De ingediende zienswijze geeft om de volgende redenen geen aanleiding om (te adviseren om) van deze prioriteitstelling af te wijken. Het toepassen van constructies komt vanwege de extra kosten en de bezwaren vanuit het dijkbeheer alleen aan de orde als oplossingen in grond niet mogelijk zijn. Een buitenwaartse versterking is in beginsel niet wenselijk vanuit het rivier- en natuurbelang. Zoals in de startnotitie (§ 4.1) is aangegeven is een buitendijkse verzwaring in beginsel niet wenselijk vanuit rivier- en natuurbelang. Hiervoor geldt het 'nee-tenzij'principe. Zie ook het antwoord op zienswijze 2.1 sub 2.
5. De dijkversterking langs het Steurgat is een op zichzelf staand project. In principe is het niet mogelijk om negatieve aspecten van een eventuele buitenwaartse versterking te compenseren met de activiteiten in het kader van het beheerplan voor de Biesbosch. In het Advies reikwijdte en detailniveau (§ 5.3) is wel opgenomen dat de relatie met het beheerplan in beeld gebracht dient te worden.
6. Zie de reactie op de zienswijze onder 2.5 sub 2.
7. In § 4.3.2 van de startnotitie is beschreven dat in het geval van knelpunten onder alternatief 1 ook de binnenwaartse versterking met bijzondere constructie een mogelijke oplossing kan zijn. Zie voor het overige de reactie op deze zienswijze onder 4.
8. Zie de reactie op deze zienswijze onder 4.

9. Wij hebben kennis genomen van de voorkeur van betrokkene. De initiatiefnemer zal het ruimtebeslag en de gevolgen voor de waterhuishouding bij de keuze voor een deltadijk in de projectnota/MER inzichtelijk maken.
10. In de projectnota/MER worden de effecten beschreven voor zover deze optreden, afhankelijk van het effect kunnen deze in de nabije omgeving optreden of verder verwijderd zijn van de dijkversterking. Voor dit onderdeel van de zienswijze dat ziet op de bedrijfsvoering wordt verwezen naar de reactie op deze zienswijze onder 1.
11. In paragraaf 5.5. wordt aangegeven welke effectbeoordeling plaatsvindt voor het aspect natuur. De beoordeling richt zich op de effecten van de dijkversterking op het omliggende gebied.
12. Zie reactie op deze zienswijze onder 2.

3. Adviezen

3.1. Rijkswaterstaat Noord-Brabant

Samenvatting advies:

1. Er wordt in de startnotitie geen aandacht besteed aan de (tijdelijke) effecten op het scheepvaartverkeer.
2. Geadviseerd wordt om voor het geval er plaatselijk buitenwaarts versterkt wordt, als te onderzoeken effect de mogelijke MHW-verhoging op te nemen.
3. RWS wil op de hoogte worden gehouden van de mogelijke wijzigingen in haar areaal en mee kunnen beslissen over de gevolgen daarvan op het door RWS uit te voeren beheer en onderhoud.
4. RWS heeft per paragraaf de volgende opmerkingen:
 - a. Par. 2.6: Aan tabel 2.2 de Nota Mobiliteit 2005 en de Beleidsvisie Recreatie Toervaart Nederland 2008 - 2013 toevoegen. Als tekst toevoegen dat de Bergsche Maas een hoofdvaarweg (CEMT-klasse V) is, die de mainport Rotterdam verbindt met het achterland in Nederland, België en Frankrijk en dat het Steurgat (CEMT-klasse II) een belangrijke vaarverbinding is tussen Bergsche Maas en Nieuwe Merwede.
 - b. Par. 3.1: Aan functies in vierde alinea eerste zin 'scheepvaart' toevoegen. Voorts aan de beschrijving toevoegen: De Bergsche Maas is een doorgaande hoofdvaarweg (CEMT-klasse V) die bevaren wordt door binnenvaart, recreatievaart en zeevaart. Er is geen telpunt langs de Bergsche Maas; indicatieve passagecijfers voor beroeps- en recreatievaart in 2008 zijn die van de bovenstrooms gelegen Maximasluis (31.334) en de Wilhelminasluis (16.631). (Bron: Scheepvaartinformatie Hoofdvaarwegen editie 2009, Dienst Verkeer en Scheepvaart Rijkswaterstaat). Het Steurgat is een belangrijke vaarverbinding voor de recreatievaart en de kleine beroepsvaart; de passages in 2006 bedroegen 15.928 resp. 1.254. (Bron: Verkeers- en vervoersgegevens hoofdvaarwegennet 2006, Rijkswaterstaat Zuid-Holland).
 - c. In fig. 3.1 aan Aandachtspunt 9 toevoegen: 'vaargeul Bergsche Maas'.
 - d. Par. 4.6: Subparagraaf toevoegen: *Vaargeul*. In geval van een buitenwaartse oplossing dient rekening te worden gehouden met het vaarwegprofiel van Bergsche Maas en Steurgat.
 - e. Par. 5.1: Aan tabel 5.1 toevoegen: onder Thema: Scheepvaart en onder Beoordelingsmethode: Kwalitatief/kwantitatief.
 - f. Hoofdstuk 5: toevoegen een paragraaf: '5.13 Scheepvaart', met volgende teksten. Onder 'Huidige situatie': bovenstaande teksten. Onder 'Te verwachten effecten': Het ontwerp kan van invloed zijn op de vaarweg lay out (vaargeul, zichtlijnen etc). Onder 'Effectbeoordeling': Welke veranderingen worden voorzien aan de vaargeul? Welke veranderingen worden voorzien op de oever? Welke veranderingen worden voorzien in het stromingspatroon?

Reactie:

1. In § 5.4 van het Advies reikwijdte en detailniveau is opgenomen dat de initiatiefnemer in de projectnota/MER in dient te gaan op de (mogelijke) effecten voor het scheepvaartverkeer.

2. In de startnotitie is door de initiatiefnemer een bepaalde voorkeursvolgorde aangegeven op welke wijze de dijk versterkt zal gaan worden. In beginsel wordt een oplossing binnendijs uitgevoerd, tenzij bijzondere omstandigheden aanleiding geven om van deze voorkeursvolgorde af te wijken. Het spreekt voor zich dat de initiatiefnemer de gevolgen van een buitenwaartse versterking op de maatgevende waterstand inzichtelijk maakt.
3. Overeenkomstig § 5.12 van de startnotitie zal de initiatiefnemer de gevolgen heeft voor het aspect Beheer en onderhoud, onder andere voor de oeverstroken. De initiatiefnemer zal hierover in overleg treden met Rijkswaterstaat.
4. Zie de reactie onder 1. van dit advies.

3.2. Advies Commissie voor de m.e.r.

Het advies van de Commissie voor de m.e.r. is als basis gehanteerd voor het opstellen van het 'Advies reikwijdte en detailniveau'. Om die reden zijn hier alleen de hoofdpunten van het advies opgenomen.

Hoofdpunten van het advies:

De Commissie voor de m.e.r. geeft aan dat voor het meewegen van het milieubelang in de besluitvorming het MER in ieder geval de volgende informatie dient te bevatten

1. een onderbouwing van de alternatieven en de rol die de milieuaspecten daarin spelen;
2. een beschrijving van de gevolgen voor beschermde natuur waaronder Natura 2000-gebied 'de Biesbosch'. Indien significante gevolgen niet met zekerheid kunnen worden uitgesloten, dient een passende beoordeling deel uit te maken van het MER;
3. een goede en publiek-vriendelijke samenvatting, net als in de startnotitie voorzien van overzichtelijk en 'leesbaar' kaartmateriaal.

Reactie:

Het advies van de Commissie voor de m.e.r. is integraal overgenomen, met dien verstande, dat wij het uitwerken van een alternatief dat rekening houdt met hogere toetspeilen indien de dijk langs de Noordwaard niet of niet met zekerheid afsluitbaar wordt, niet op voorhand noodzakelijk achten. Dit komt pas aan de orde indien de in § 2.1 van het Advies reikwijdte en detailniveau gevraagde beschouwing van deze situatie daar aanleiding toe geeft.